

УДК 374.4:373.2

Гончаренко А.М.,

*доцент кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти
Інституту післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук*

САМООСВІТА СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розглядається процес модернізації системи дошкільної освіти як психологізація освітнього процесу. Розкриваються змістові особливості самоосвіти й самопідготовки педагога дошкільного навчального закладу, узагальнюються способи формування творчого потенціалу сучасного педагога, вивищення його фахового рівня.

Ключові слова: модернізація дошкільної освіти, самопідготовка, самоосвіта, професійна майстерність, професійна творчість.

Сучасна освіта виступає розвиваючою, культуротворчою домінантою у становленні відповідального, здатного до самоосвіти й саморозвитку педагога. Акмеологічний підхід стає особливо актуальним у зв'язку із загостренням проблеми щодо якості освіти. Модернізація дошкільної освіти є логічним відгуком на вимоги часу.

Авторитетний психолог В. Зіньківський свого часу вважав дошкільну ланку України найкращою у світі, бо вона є національно спрямованою, спирається на діяльність дитини, долучає її до християнських, загальнолюдських цінностей. Проте роль педагога як центральної фігури освітнього процесу до недавнього часу та нерідко у сьогодні визначається орієнтацією не на найкращі його функції: постачальник знань, проголошувач істин, контролер, експерт, суддя.

Наукові розробки проблематики професіоналізму охоплюють питання педагогічної майстерності (І. Зязюн, Л. Карамушка, В. Семиченко, Н. Тарасевич), готовності майбутнього педагога (В. Андрієвська, Г. Балл, І. Зязюн), розвитку педагогічних якостей (А. Афанасьєв, М. Сметанський, В. Галузинський та інші). При наближеному розгляді так чи інакше проглядався брак уваги до осо-

бистості педагога. Цей висновок набув ознак проблеми щодо особистісно-професійного становлення педагога. Ця ознака вступає у суперечність з процесами модернізації дошкільної освіти. Ступінь і вершина професійної зрілості — багатовимірний стан людини, що показує, наскільки вона відбулася як громадянин і фахівець. При такому підході домінує проблематика розвитку творчих здібностей кожної людини [3, 73–79].

У написанні статті автор спиралася на теоретичні роботи учених, які розглядали проблему вивищення, зростання педагога як нову парадигму освіти (В. Закиїн, Н. Кузьміна, В. Максимова, О. Вознюк, О. Тичина). У їхніх працях розкрито об'єктивні й суб'єктивні фактори, що сприяють або перешкоджають прогресивному розвитку дорослої людини, а також закономірності та механізми, що дають змогу людині у своєму розвитку досягати вершин [4, 229].

За мету автор ставить розкриття нерозривної паралелі самоосвіти і самовиховання педагога дошкільного навчального закладу на сучасному етапі, а завданнями — визначення акцентів процесу модернізації системи дошкільної освіти, розкриття способів формування творчого потенціалу сучасного педагога, характеристику змісту методичної роботи.

Розглядаємо процес *модернізації системи дошкільної освіти* як психологізацію освітнього процесу, визнання самоцінності дошкільного дитинства, пріоритету гармонійного та різнобічного розвитку особистості, формування у дитини дошкільного віку ціннісної та цілісної картини світу, надання переваги духовно-душевної роботи з дітьми. Зміни у системі дошкільної освіти вибудовуються на нових основах, що дає педагогам оптимістичний імпульс до змін, до творчості. Це перспективний етап формування творчого потенціалу сучасного педагога [1, 94–97].

Для визначення напрямів зростання професійної майстерності і творчості педагога ми дослідили його ставлення до процесів модернізації дошкільної освіти та передбачення прогресивних змін. У побудові освітнього процесу з дошкільниками більшість вихователів прагнуть поваги й довіри до себе, сподіваються на свободу у власному професійному зростанні [2, 5–16]. *Самопідготовка і самореалізація* виступають як взаємопов'язані та послідовні етапи, як складові процесу самоорганізації. Самопідготовка передбачає таку обізнаність, якої потребує сучасний педагогічний

процес, однак базовою освітою вона свого часу не передбачалися. А сьогоднішня ситуація потребує від педагога оволодіння не лише теоретичними знаннями, а й практичними вміннями. Це шлях *самоосвіти*, що утворює нерозривну паралель з *самовихованням*.

При наближеному погляді самовиховання — найбільш інтенсивний процес розвитку сил і здібностей особистості, тому його успішний перебіг вимагає від неї відповідного рівня готовності. У період модернізації дошкільної освіти сучасний педагог переосмислює систему освіти загалом і себе у дошкільній освіті зокрема. Усвідомлена потреба в розвитку створює підставу для потреби у самовихованні. Педагогічно правильно організоване самовиховання сприяє тому, що виховний процес набуває яскраво вираженого особистісно орієнтованого характеру. Визначальним аспектом самовиховання є прийняття педагогом процесу змін у освіті: оновлення змісту, переорієнтація у визначенні пріоритетів, створення уявної ідеальної моделі розвитку особистості дитини у дошкільному дитинстві.

Наступним компонентом є самоосвіта, що охоплює самостійно надбані знання з урахуванням особистих інтересів і об'єктивних потреб професійної діяльності. Потребою до цього є змінні процеси перебудови дошкільної освіти, надання пріоритету розвитку особистості. Руйнівним на шляху змін є те, що дошкільна освіта ще й досі залишається ареною для змагань навчально-дисциплінарної та особистісно орієнтованої моделей освіти.

Самоосвіта є найгнучкішою формою отримання знань, тому що вона здійснюється на діагностичній індивідуалізованій основі. Сутність індивідуалізації полягає в тому, що зміст, форми та методи самоосвіти підпорядковуються індивідуальним особливостям педагога, рівню його професійно-педагогічної культури, умовам праці, реальним можливостям та розумінню своїх резервів.

У діяльності творчого педагога завжди присутні дослідницькі елементи. У спадщині В.О. Сухомлинського знаходимо опис методики колективного експерименту, у якому брав участь весь педагогічний колектив [7, 229–239; 8, 74–79]. Він вважав, що методична робота і наукове дослідження зближуються тим, що ґрунтуються на аналізі фактів і передбачають наукове прогнозування очікуваних

результатів. Поняття *науково-методична робота* з недавнього часу актуалізується у зв'язку з тим, що сучасні педагогічні колективи активні у апробаціях інновацій, технологій освітнього процесу, в оволодінні методологією і методикою педагогічного дослідження, розробляють дослідно-експериментальні проекти.

Такі підходи спрямовані на створення тимчасових дослідницьких колективів, що об'єднують дослідників-педагогів та вчених; організацію діяльності творчих груп; вивчення, узагальнення та адаптацію досвіду інших дошкільних навчальних закладів; підвищення теоретичного та психолого-педагогічного рівнів педагога, професійно-педагогічної культури; збагачення педагогів новими педагогічними технологіями розвитку, виховання дітей дошкільного віку.

За таких умов науково-методична робота набуває особливої актуальності не лише для колективно-групових інтересів, а й для індивідуальної науково-методичної діяльності. Педагог цілеспрямовано, планомірно та систематично удосконалює свою теоретичну та практичну підготовку відповідно до запитів часу. Маючи на меті визначення внутрішньої мотивації педагога, готовність прийняття і внесення нових орієнтирів у власну свідомість та устрій професійного життя, ми дійшли висновку про неоднорідність педагогічної спільноти. Так, більша частина вихователів давно чекають на прогресивні зміни, вітають свободу і творчість. Вони прагнуть поваги й довіри до себе у побудові освітнього процесу [5, 10–13; 6, 60–63]. Інша ж частина продемонструвала негативне і байдуже ставлення до змін у дошкільлі.

Для задоволення потреби кожного педагога у професійному вищенні доцільно орієнтуватися на такі форми роботи, де домінує професійна майстерність або професійна творчість. Для педагогів, які мають достатній досвід, збагачений відточеною технікою, варіативною технологією, корисними будуть такі форми науково-методичної роботи, де домінує *професійна майстерність*: методичний аукціон, методичний вернісаж, методична панорама, лабораторія педагогічних знань, педагогічне ательє, педагогічний клуб, день професійної майстерності. Ці форми дають змогу вихователю показати результати, що є показником його майстерності. На хвилі успішності та прогнозованого позитивного результату вихователь легше переходить до оновлення педагогічного процесу. Важливим

видається заохочення тих, хто у своєму багаторічному досвіді має здобутки, суголосні сучасним тенденціям.

Вихователів, які прагнуть прогресивних змін, свободи і творчості, доцільно залучати до таких форм науково-методичної роботи, де домінує *професійна творчість*: педагогічний ринг, ярмарок педагогічних знахідок, аукціон ідей, банк ідей, презентація ідей, творча лабораторія, книга педагогічних знахідок, панорама методичних знахідок, день творчості, фестиваль педагогічної творчості, ерудит-шоу, епістолярний аукціон (способи планування), портрет творчого педагога тощо.

Силою, що спонукає до професійного самопізнання через самоосвіту, є створення умов стимулювання тих, хто експериментує, шукає, помиляється. Психологізація освітнього процесу вимагає підвищення фахового рівня педагогів, усвідомлення того, що сьогодні вихователь — це конструктор, який, створюючи умови, різноманітні форми розвивальних ситуацій, сприяє розвитку дитини. Ці аспекти потребують окремого дослідження задля підвищення якості дошкільної освіти.

Джерела

1. Балл Г. Гуманізація освіти як джерело особистісної свободи / Г. Балл // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільстві : наук.-метод. зб. / редкол. Н. Софій (голова) ; наук. ред. І. Єрмаков. — К. : Контекст, 2000. — С. 94–97.
2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І.Д. Бех. — К. : ІЗМН, 1998. — 204 с.
3. Бодальов О.О. Про предмет акмеології / О.О. Бодальов // Психологічний журнал. — 1993. — № 5. — Т. 14. — С. 73–79.
4. Вознюк О.В. Людина, що навчається: головні аспекти нової парадигми освіти / О.В. Вознюк, О.Р. Тичина. — Житомир : Волинь, 1998. — 229 с.
5. Гончаренко А. Особистісно орієнтована модель освіти: підготовка педагога / А. Гончаренко // Дошкільне виховання. — 2008. — № 1. — С. 10–13.
6. Гончаренко А.М. Готовність педагога дошкільного навчального закладу до впровадження Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / А.М. Гончаренко // Личність в єдиному образовательном пространстве : сб. науч. ст. / под. ред. К.Л. Крутий. — Запорожжє : ООО «ЛИПС» ЛТД, 2010. — С. 60–63.

7. Сухомлинський В.О. Виховання і самовиховання / О.В. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. — К. : Рад. шк., 1977. — Т. 5. — С. 229–239.
8. Сухомлинський В.О. Колективне дослідження проблеми «Єдність думки і почуття» / О.В. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. — К. : Рад. шк., 1977. — Т. 4. — С. 74–79.

В статье рассматривается процесс модернизации системы дошкольного образования как психологизация образовательного процесса. Раскрываются содержательные особенности самообразования и самоподготовки педагога дошкольного учебного заведения, обобщаются способы формирования творческого потенциала современного педагога, повышения его профессионального уровня.

Ключевые слова: модернизация дошкольного образования, самоподготовка, самообразование, профессиональное мастерство, профессиональное творчество.

The article deals with the process of modernization of pre-school education system as psychologization of educational process. It presents content of pre-school teacher's self-education and self-training, summarizes the main principles of the modern teacher's creative potential, increasing of his professional level.

Key words: modernization of pre-school education, self-training, self-education, professional skills, professional creativity.